

61. Voorl. Versl. der Comm. v. Rapp over het ontw. v. wet tot vastst. d. begr. v. uitg. ten beh. v. d. volt. v. h. vestingst., dienst 1904.

officiëren, de toezegging gedaan, dat hij de desbetreffende voorschriften aan een nader onderzoek zou onderwerpen. Men wenschte gaarne te vernemen of de Minister daaraan heeft voldaan.

Onttrekking van officieren aan den dienst.

In een der afdeelingen werden ernstige bezwaren geopperd tegen het tijdelijk onttrekken van officieren aan den dienst voor werkzaamheden buiten hun vak gelegen, zooals ten behoeve van de paardenfokkerij, en werd er op aangedrongen, dat de Minister dit tegen zou gaan. Van andere zijde werd hiertegen evenwel opgemerkt, dat bijzondere gevallen niet voor den algemeenen regel kunnen gelden.

Het zoogenaamde capitulantstelsel.

Het capitulantstelsel, door enkele leden met warmte aanbevolen, vond minder bijval bij anderen, die meenden, dat aanstelling van oudgedienden in burgerlijke betrekkingen niet hoofdzakelijk behoorde te worden afhankelijk gesteld van de geschiktheid voor militaire dienstverrichtingen.

Kringenwet.

Naar het gevoelen van enkele leden wordt de wet van 21 December 1853, *Staatsblad* n°. 121, houdende bepalingen betreffende het bouwen, planten en maken van andere werken binnen zekeren afstand van vestingwerken van den Staat, in sommige gevallen te streng toegepast. De eerstaanwezende ingenieurs schijnen toch verschillende opvattingen te huldigen omtrent de toepassing dezer wet.

De leden hier aan het woord wenschten, dat bij verbouwing van boerenhoeven, gelegen binnen den kring waarbij geen defensiebelang wordt geschaad, met vrijgevigheid zou worden gehandeld.

VIIde AFDEELING.

In een der afdeelingen werd geklaagd over de strenge behandeling waaronder leveranciers hebben te lijden. Tijdens de staking in het begin van het vorige jaar, hebben sommige leveranciers zich vele opofferingen moeten getroosten om te kunnen voldoen aan de opdracht tot bijleverantiën. Zij hebben dan ook om bijslag gevraagd bij de prijzen waarvoor de oorspronkelijke levering was aangenomen. De leden welke hierop de aandacht vestigden, wenschten den Minister aan te sporen in buitengewone omstandigheden wat toegeeflijker te zijn.

XIIIde AFDEELING.

Zooals uit de over de begrooting van het Departement van Marine voor dit jaar gewisselde stukken blijkt, is het hoofd van dat Departement overgegaan tot eene voorwaardelijke benoeming van aspiranten tot adelborst 3e klasse bij het Koninklijk Instituut, toen hem bleek, dat het opengestelde aantal plaatsen voor die inrichting niet zou worden vervuld. Voor zoodanige voorwaardelijke benoeming zijn in aanmerking gebracht jongelieden, die niet aan alle gestelde eischen van het examen hadden voldaan, doch van wie naar het oordeel der examencommissie, op grond van de betoonde bekwaamheden met reden kon worden verwacht, dat zij het onderwijs op het Instituut zouden kunnen volgen. (Memorie van Antwoord bladz. 32.) Naar aanleiding hiervan werd gevraagd, of in geval van incompleet van het getal cadetten, toepassing van een dergelijken maatregel ook voor het Departement van Oorlog geen aanbeveling zou verdienen.

XVde AFDEELING.

In een der afdeelingen werd de vraag geopperd of na de aanname van het voorstel der Regeering tot aanschaffing van nieuw veldgeschut, de oefeningen met het bestaande wel behoorden te worden voortgezet. Hiertegen werd opgemerkt, dat zoolang de verwapening nog niet heeft plaats gehad, oefening met het oude geschut toch noodzakelijk zal zijn.

Aldus vastgesteld den 18den Januari 1904.

VAN VELZEN.
VAN WELDEREN RENGERS.
VAN ASCH VAN WIJCK.
DOJES.
HOVY.

VOORLOOPIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPORTEURS over het ontwerp van wet tot vaststelling der begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1904. (61)

Het afdeelingsonderzoek van dit wetsontwerp heeft aanleiding gegeven tot de volgende beschouwingen en opmerkingen.

Van verschillende zijden werd aangedrongen op bespoedigde voltooiing van het vestingstelsel, opdat eindelijk in de Stelling Amsterdam voldoende waarborgen voor de verdedigbaarheid van 's lands onafhankelijkheid zouden worden verkregen. Men betoogde, dat bij den vooruitgang der techniek het te vreezen zou zijn, dat bij langer uitstel de vroeger gemaakte werken bij voltooiing der volgende reeds verouderd zouden zijn.

Eenige leden achtten het dan ook wenschelijk desnoods door middel van leening in de daartoe noodige gelden te voorzien, ten einde met den bouw even spoedig gereed te zijn als met de verwapening der bereden artillerie. Sommigen hadden echter den indruk gekregen, dat de Minister geen groote neiging heeft met de voltooiing der Stelling haast te maken.

Tegenover den aandrang tot meerder spoed op den Minister uitgeoefend, werd van andere zijde door sommige leden op grond der ervaring, sedert de aanneming der Vestingwet opgedaan, betwijfeld, of wel ooit een toestand zou worden bereikt, welke in alle opzichten aan deskundige eischen voldoet.

Aldus vastgesteld den 18den Januari 1904.

VAN VELZEN.
VAN WELDEREN RENGERS.
VAN ASCH VAN WIJCK.
DOJES.
HOVY.

EINDVERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPORTEURS over het ontwerp van wet tot aanvulling en verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1903. (59)

Door verschillende leden werd den Minister hulde gebracht voor de degelijke wijze waarop bij betrachting der noodige spaarzaamheid, de organisatie der landweer is in elkaar gezet. Overigens gaf het afdeelingsonderzoek van dit ontwerp van wet geen aanleiding tot bijzondere opmerkingen.

Aldus vastgesteld den 18den Januari 1904.

VAN VELZEN.
VAN WELDEREN RENGERS.
VAN ASCH VAN WIJCK.
DOJES.
HOVY.

VOORLOOPIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPORTEURS over het ontwerp van wet tot vaststelling van het IXde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1904. (2)

Het afdeelingsonderzoek van dit ontwerp van wet gaf aanleiding tot de volgende beschouwingen en opmerkingen.

Eindeijfer.

Met het oog op noodzakelijke uithreiding op ander terrein werd beperking van uitgaven op dit Hoofdstuk bepleit.

Gevraagd werd of het niet beter ware te leenen voor werken als het Noordzeekanaal, waarvoor nu bij suppletoire begrooting 15 ton, vroeger 7½ ton, wordt aangevraagd, in stede dergelijke en andere groote werken onder de gewone uitgaven te brengen.

2. Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs betreff. hoofdst. IX der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1904.

Het gevolg hiervan is, dat deze er onder moeten lijden en de totstandkoming van andere noodige zaken achterwege blijft.

Van andere zijde werd betoogd, dat het thans gevolgde stelsel noodzakelijkerwijze tot beperking van uitgaven leidt. Indien voor dergelijke werken als buitengewone wordt geleend dan zullen de uitgaven voor gewone werken zooveel meer gaan bedragen, want aan het Departement liggen zeer veel plannen in portefeuille, die op een geschikten tijd tot uitvoering wachten.

IIde AFDEELING.

Rivierbeheer.

Gevraagd werd, of men geen belasting zou kunnen heffen voor het gebruik van rivierwater ten behoeve van de industrie. In Potsdam heeft iets dergelijks plaats. De Regeeringspresident aldaar heeft de verschillende industriele inrichtingen aangeslagen per kubieke meter water door hen getrokken uit de rivier (de Havel). De rivieren behoren aan den Staat; dit eigendom zou dus een bron van inkomsten kunnen worden.

Het hier geopperde denkbeeld werd anderzijds krachtig bestreden op grond, dat de belangen der vaderlandsche nijverheid door dergelijken maatregel ernstig zouden worden benadeeld.

Waterschap Groot-Mijdrecht.

Door een der leden werd gevraagd, of dit waterschap niet in hetzelfde geval verkeerde als de plassen van Reeuwijk en Sliupwijk en of er geen termen bestonden om van Rijkswegen ook aan dit waterschap subsidie te verleenen.

Deze meening vond evenwel bestrijding. Men merkte op, dat de omstandigheden hier geheel anders zijn.

Het waterschap Groot Mijdrecht verkeert wel in calamiteuzen toestand, hetgeen ook met den polder Broekvelden en Vettenbroek het geval is, doch de voordeelen die deze polder van het droogmaken der genoemde plassen zal ondervinden zijn als van geheel bijkomstigen aard te beschouwen. Het plan tot droogmaking vindt daarin zijn oorzaak niet.

Waterstaatkundige toestand in Friesland, Drenthe en Overijssel.

Met 's Ministers opvatting, dat belanghebbenden zelf voor voldoende waterafvoer hebben te zorgen, werd door sommige leden instemming betuigd.

Van andere zijde werd evenwel opgemerkt, dat men hier met buitengewone omstandigheden te doen heeft, waarin voor de Regeering aanleiding kon liggen om ingrijpend op te treden. Gevraagd werd ook, of de aandacht van de Staten der betrokken provinciën niet zou kunnen worden gevestigd op de wenselijkheid om, daar waar zulks noodig is, tot het oprichten van waterschappen over te gaan en of daarop niet eenige invloed zou kunnen worden uitgeoefend. Werd daartoe besloten dan zou dientengevolge de waarde van het land en dus ook het nationale vermogen aanzienlijk stijgen.

Waterschap de Kethel.

Met de houding door den Minister ten aanzien van deze zaak ingenomen werd door sommige leden instemming betuigd. Van andere zijde werd gewezen op het beweren, dat de werken voor de zeehoofden in Delfland op den waterstand der polders een schadelijken invloed uitoefenen.

Wijkerpijp te Beverwijk

Door eenige leden werd gewezen op de noodzakelijkheid der verbetering van de Wijkerpijp te Beverwijk. Een groot districtsbelang is hiermee gemoeid. De bevolking, die van de tuinderij leeft, heeft groote behoefte aan verbetering dezer vaart tot afvoer van hare producten. Wanneer blijkt, dat tot verbetering van dit kanaal de belanghebbenden en de provincie ieder $\frac{1}{2}$ gedeelte willen bijdragen, zouden er naar de meening dezer leden termen zijn, dat het ontbrekende door het Rijk worde gedragen. Zij vroegen of de Minister zich daarmede zou kunnen vereenigen.

Vluchthaven in het Volkerak of in het Krammer.

Door eenige leden werd gewezen op den sterken aandrang,

die is uitgegaan van de vereeniging „Algemeen schippersbelang” te Bruinisse, ten einde aldaar een vluchthaven te bekomen (in den Stoofpolder) om te voorzien in een zeer dringende behoefte aan een veilige reede tusschen de Dortsche Kil en het Zuid-Bevelandsche Kanaal. Het gemis eener vluchthaven bij stormweer had vaak het verlies van menschenlevens en vaartuigen ten gevolge gehad. Om dit met bewijzen te staven had genoemde vereeniging een lijst van scheepsrampen opgemaakt, voorgevallen in de omgeving van Bruinisse. O. a. kwamen op die lijst drie gevallen voor gedurende het jaar 1903 en wel in Februari en Augustus waarbij telkens tusschen de 20 en 30 schepen in grooten nood verkeerden. Met waardeering werd erkend, dat de Rotterdamsche Tramwegmaatschappij in hare havens te Zijpe zooveel mogelijk een toevluchtsoord bood, maar dit was onvoldoende en onzeker in de toekomst. Afgezien van de vraag, of die vluchthaven te Bruinisse of elders moest komen, werd de noodzakelijkheid eener vluchthaven gevoeld, zooals ook in het vorige jaar bij de begrotingsdiscussieën was gebleken en door den Minister erkend.

Kanaal Zuid-Willemsvaart naar den Amer.

De spoedige totstandkoming van het plan, een levensquaestie voor de betrokken streek, werd van verschillende zijden toegejuicht. Voor de uitvoering van het werk, hetwelk op $7\frac{1}{2}$ miljoen gulden is geraamd, zullen de Staten van Noord-Brabant, naar een lid meende te weten, bereid zijn $2\frac{1}{2}$ miljoen bij te dragen, maar ook niet meer. Tilburg met zijn vele fabrieken dat $\frac{1}{2}$ miljoen zal bijdragen, heeft geen waterweg. Breda, dat een ton bijdraagt, heeft een slechte vaart. Ofschoon Tilburg veel dicht bij de Ruhr gelegen is dan Dordrecht, zijn de vervoerkosten der steenkolen naar laatstgenoemde plaats veel lager dan voor Tilburg.

De wensch werd dan ook uitgesproken, dat de Minister weldra de noodige middelen moge vinden om dit voor Noord-Brabant nuttige werk te kunnen uitvoeren.

Martenhoekster Verlaat.

Nu het schijnt, dat uit een waterstaatkundig oogpunt het Martenhoekster verlaat niet meer noodig is, wordt door eenige leden aangedrongen op de opruiming van dit verlaat, hetwelk eene groote belemmering is voor de scheepvaart en voor de zich ontwikkelende industrie van ijzeren scheepsbouw. Aangezien de gemeente Groningen aldaar van oudsher het recht uitoefent van heffing van verlaatsgelden en dit recht van privaatrechtelijken aard is, werd gevraagd, of het niet mogelijk zou zijn, aan de gemeente Groningen bij opheffing van dit Verlaat bij voortduring te verzekeren het ongestoord bezit van het recht van heffing van kanaalsgelden, daar, waar nu verlaatsgelden worden geheven.

Waterweg van Dordrecht naar zee.

Door sommige leden werd gewezen op den tragen gang van de voorbereiding van dit werk en op de gewichtige vraagstukken welke daarmede in verband staan. Hiervan geeft ook deze begroting weder blijk bij hoofdstuk VI, Marine, waar de Minister verklaart, dat omtrent de noodige verdedigingsmiddelen eerst een besluit kan worden genomen, wanneer over de wijze en den weg waarlangs die verbetering eventueel zal geschieden, is beslist. Gewezen werd op de moeilijkheid het Hellegat in orde te brengen en te houden; men vreesde, dat dit op den duur niet zou gelukken, waarbij werd herinnerd aan hetgeen door den heer CONRAD hieromtrent vroeger in de Tweede Kamer is gezegd. Daarom achten sommige leden het wenschelijk met de uitvoering niet te veel haast te maken, te meer daar het Departement van Waterstaat niet langer met de zaak zal dralen dan noodig is. Ook werd de meening uitgesproken, dat door verbetering van het Aardappelgat veel zou worden bijgedragen om de zaak in orde te brengen.

De Maas in Limburg.

Ten aanzien van dit punt werd de vraag geopperd, of de rapporten van den Waterstaat niet ter inzage van de leden kunnen worden gesteld en voorts, wat de kosten zouden zijn van de nor-

2. Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs betreff. hoofdst. IX der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1904.

maliseering van de Maas van Tegelen tot Roermond. Men gaf de Regeering in overweging met België overleg te plegen om de Maas van Luik naar Visé bevaarbaar te maken, indien Nederland de bevaarbaarmaking van Visé tot Tegelen onderneemt. Tegenover de tegenwerping, dat er een kanaal is van Luik naar Maastricht in verbinding met de Zuid-Willemsvaart werd opgemerkt, dat dit geen verbinding heeft met het meer noordelijke gedeelte van de Maas en bovendien niet geschikt is voor grotere schepen.

Verlegging van den Maasmond.

Sommige leden betuigden hunne instemming met hetgeen door den heer VAN DER DOES DE WILLEBOIS in de vergadering der Eerste Kamer van 4 Dec. 1903 (*Handelingen*, bladz. 34) gezegd is betreffende de wenschelijkheid om het westelijk deel van Noord-Brabant in beter toestand te brengen.

De Ling.

Omtrent de gerezen klachten over onbevaarbaarheid dezer rivier blijkt uit de Memorie van Antwoord, dat op Geldersch gebied enkele plaatsen minder diepte hebben. Men meende, dat de Gedeputeerde Staten van Gelderland de waterschappen zouden kunnen wijzen op hun plicht tot naleving van het Provinciaal Reglement en dat van hulp van de Regeering door sommige leden gewenscht geen sprake kon zijn, waar de schuld alleen lag aan de belanghebbenden.

Verdediging Noordzeekust in Noord-Holland.

Onder verwijzing naar de rede van den heer VAN FOREEST (*Handelingen* Tweede Kamer, bladz. 1152) waaruit blijkt, dat drie strandhoofden van dezelfde lengte in 1888 plm. f 60 000 hebben gekost, terwijl de ramingen voor de bestekken van 1899 en 1902 respectievelijk f 188 000 en f 192 500 hebben bedragen, werd de vraag gedaan of de raming niet weder tot de vorige prijzen zoude zijn terug te brengen, onder opmerking dat het hooger cijfer wellicht aan te ruime opvatting van ambtenaren is te wijten. Gaarne zou men hieromtrent van den Minister een bepaald antwoord ontvangen.

Van andere zijde werd met erkenning overigens, dat bij Waterstaat duur gewerkt wordt, gewezen op het verschil in prijs van materiaal (bijv. van bazalt en rijshout) en arbeidsloonen tusschen nu en vroeger, ofschoon gereedelijk werd toegegeven, dat die prijsverhooging niet staat in evenredigheid tot de sommen, welke vroeger en thans voor die strandhoofden werden betaald. Door andere leden werd beweerd, dat althans de prijs van het rijshout niet is gestegen.

Rottumeroog

Door eenige der leden werd gewezen op de voortdurende verplaatsing en afneming in grootte van het eiland Rottumeroog. Aangezien gevreesd wordt, dat diensgevolge in de toekomst de zeeweringen aan de noordkust van de provincie Groningen het harder zullen hebben te verantwoorden, werd het wenschelijk geacht dat, evenals de Deutsche Regeering doet ten aanzien van Borkum en andere Noordzee-eilanden, ook de Nederlandsche Regeering overga tot het aanleggen van hoofden om dit eiland voor algeheelen ondergang te bewaren.

Gevraagd werd hoe hieromtrent het gevoelen is van den Minister en of deze niet van oordeel is, dat het behoud der eilandenreeks bevorderlijk is voor de verdediging van onze kusten tegen hooge stormvloed.

Buitenhaven te Scheveningen.

Dat de kosten der werken aanmerkelijk hooger zullen zijn dan de raming en nagenoeg het dubbele zullen bedragen, werd algemeen met bezorgdheid vernomen. Van verschillende zijden werd twijfel geopperd aan het welslagen van het werk en zou men gaarne worden ingelicht omtrent 's Ministers zienswijze. Vernomen was bovendien, dat er stemmen opgaan ten behoeve van verdieping van de haven. Ernstig werd er bij den Minister op aangedrongen om in geen geval daartoe over te gaan.

Haven te Delfzijl.

Van verschillende zijden werd aangedrongen op de spoedige uitvoering der plannen tot verbetering van de haven te Delfzijl.

Hierbij werd voorts de opmerking gemaakt, dat het wenschelijk wordt geacht de grensregeling tusschen Nederland en Duitschland afdoende te regelen.

Bij het grenstractaat van Nederland met Hannover van 1824, opgenomen in *Staatsblad* n°. 54 van het jaar 1846, is deze grens niet verder geregeld dan tot een bepaald punt gelegen in de Dollard. Aangezien vooral bij verwikkelingen tusschen andere mogendheden, wanneer ons land zijn neutraliteit zal dienen te handhaven, het wenschelijk is, dat de grens juist is aangegeven, wordt den Minister dit onderwerp ter ernstige overweging aanbevolen en aangedrongen, dat hij met zijn ambtgenoot van Buitenlandsche Zaken in overleg trede, ten einde met Duitschland worde onderhandeld om de grens ten noordwesten van het bovengenoemde punt, langs Delfzijl, juist te bepalen.

Noordzeekanaal.

Enkele leden konden zich niet vereenigen met de opvatting van den Minister (*Handelingen* Tweede Kamer bladz. 1184), dat de Staat niet verplicht zou zijn het peil van het Noordzeekanaal op 0.50 M. — A.P. te houden. Dit peil was vroeger op dien stand aangelegd, waarmede de polderbesturen zich hadden vereenigd.

Andere leden ontkenden, dat het Rijk in deze de verplichtingen op de Kanaalmaatschappij rustende zouden hebben overgenomen en stemden met de verklaring van den Minister in.

Door sommige leden werd gewezen op de voortdurende teleurstellingen met het stoompontveer, waarvan de proeven voor overgang bij ijsbezetting ook schijnen mislukt te zijn. Men verwonderde zich, dat een schijnbaar eenvoudige zaak zoo moeilijk op te lossen bleek. Gaarne zou men hierover nadere inlichtingen vernemen.

De Utrechtse Vecht.

De juistheid van hetgeen de Minister in antwoord op de opmerkingen van het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer heeft verklaard ten aanzien van de oorzaken der hooge waterstanden op de Vecht werd in een der afdelingen in hoofdzaak erkend.

In verband daarmede had echter hetgeen door den Minister bij de mondelinge behandeling (*Handelingen* Tweede Kamer bladz. 1185, kol. 2) is gezegd over de onthouding van Gedeputeerde Staten van Utrecht de aandacht getrokken. Men hield zich overtuigd, dat dit college steeds blijk van veel belangstelling had gegeven in alles wat strekken kon om verbetering te brengen in den onvoldoenden waterafvoer der Vechtstreek en meende te weten, dat het daartoe reeds meermalen pogingen en voorstellen had gedaan. De provincie Utrecht alleen kon echter in den toestand geen verbetering brengen. Om afdoende verbetering te verkrijgen, wenschte men, in aansluiting aan de ter zake ingediende adressen, een beroep te doen op de medewerking en den veelvermogenenden invloed van de Regeering, ook om de eventueel noodige samenwerking van de verschillende bij de zaak betrokkenen te verzekeren.

Kanaal van Terneuzen

Naar aanleiding van het debat in de Eerste Kamer den 9 Juli 1903 (*Handelingen* bladz. 331) gevoerd, werd gevraagd naar den tegenwoordigen stand der onderhandelingen betreffende de los- en laadkaden te Terneuzen. Men was van meening, dat de haven van Terneuzen een belangrijk centrum van transitoverkeer oplevert en achtte het van gewicht dit niet verloren te laten gaan, waarvoor gevaar bestaat, indien het kanaal naar Gent gereed mocht zijn, voordat Terneuzen in staat zou zijn schepen van alle afmetingen te ontvangen.

Sommige leden verklaarden daarom er prijs op te stellen te vernemen 1°. welk bedrag door den Minister aan de provincie Zeeland en andere belanghebbenden als bijdrage is gevraagd en 2°. hoeveel door de provincie Groningen en andere belanghebbenden wordt bijgedragen ten behoeve van de verbetering der haven te Delfzijl.

2. Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs betreff. hoofdst. IX der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1904.

Leidsche Rijn.

In een der afdelingen werd de aandacht gevestigd op de noodzakelijkheid van verbetering van den Leidschen Rijn. Gaarne zou men vernemen of de Minister zou kunnen besluiten daartoe het initiatief te nemen en in overleg te treden met het bestuur der provincie en der gemeente Utrecht.

Gemeenschap Schiermonnikoog—vaste wal.

Een bedrag van f 4000 is uitgetrokken als een crediet ter bevordering van een motordienst tusschen Oostmahorn en het eiland Schiermonnikoog. De vraag werd geopperd of het de bedoeling is, dat de provincie daartoe ook een bijdrage zal geven. Ook meende men, dat de eigenaar van Schiermonnikoog daartoe in elk geval behoorde bij te dragen.

Lokalen tijdelijk in gebruik.

Naar het oordeel van sommige leden wordt door het in gebruik houden van soms vrij ver uit elkaar gelegen lokalen het toezicht op den dienst zeer bemoeilijkt. Zij achtten het daarom wenschelijk tot een betere inrichting der verschillende departementsgebouwen te geraken.

Door andere leden werd opgemerkt, dat verbouw der departementen groote uitgaven zal vorderen, waartegenover evenwel werd gewezen op de waarde bij verkoop van de vrijkomende terreinen.

Drooglegging van de Zuiderzee.

In een paar afdelingen spraken enkele leden hun teleurstelling uit, dat met geen woord melding is gemaakt van de plannen dezer Regeering in zake de drooglegging van de Zuiderzee.

Gevraagd werd, of de rapporten van den hoofdingenieur en van de commissie voor de zeevisscherij reeds zijn ingekomen en zoo ja, of de Minister dan genegen zou zijne mededeelingen te doen omtrent den inhoud daarvan en omtrent de plannen der Regeering in deze voor het Vaderland zoo hoogst gewichtige zaak.

Hiertegenover werd echter door de groote meerderheid opgemerkt, dat de tijd voor uitvoering van dergelijke plannen thans niet geschikt is.

IIIde AFDEELING.

Spoorwegpersoneel.

De maatregel van bestuur vastgesteld bij Koninklijk besluit van 7 April 1903 (*Staatsblad* n°. 96) gaf aanleiding tot de volgende opmerkingen. De daarin vervatte bepalingen worden gegrond op de laatste alinea van art. 27 der wet van 9 April 1875 (*Staatsblad* n°. 67), luidende: „en hetgeen verder ter verzekering van de behoorlijke uitoefening der spoorwegdiensten en het veilig verkeer over de spoorwegen, krachtens deze wet is voor te schrijven”.

Waar twijfel omtrent de beteekenis eener bepaling bestaat, zal de bedoeling van den wetgever moeten worden opgespoord.

Het voorschrift van de laatste alinea van art. 27 is gelijk-luidend aan het laatste lid van art. 21 der wet van 21 Augustus 1859 (*Staatsblad* n°. 98).

Evenals deze heeft de wet van 1875 uitsluitend betrekking op de veiligheid en snelheid der middelen van vervoer. Zij bevat geen enkele bepaling, die er op wijst, dat eene regeling als thans door de Regeering is vastgesteld, kan worden ingevoerd. Die bevoegdheid beweert de Regeering wel te bezitten, want de Minister wijst op de veiligheid van verkeer als *motief* om de ontevredenheid van het spoorwegpersoneel te bedwingen. Men verdedigt den maatregel dus uit een sociaal oogpunt.

De zaak is van groot belang, omdat aan een artikel eene uitlegging wordt gegeven, welke er niet in ligt.

De Regeering heeft zich een recht toegekend, hetwelk nooit heeft gelegen in de bedoeling der wet. Financiële lasten, waarop men vroeger niet gerekend heeft, worden den spoorwegmaatschappijen opgelegd.

Hetgeen thans wordt voorgeschreven, zal in de uitvoering veel geld kosten. Ongewenschte toestanden worden er door geschapen.

De scheidsgerichten zullen zijn samengesteld uit vijf leden,

waarvan twee leden door den beambte of bediende die het beroep instelde uit zijnsgelijken worden aangewezen. Men vond zoodanige samenstelling bedenkelijk. Een scheidsgerecht moet bestaan uit onpartijdige personen, niet eventueel ook uit twee gestraften. Omtrent het scheidsgerecht geldt verwijzing naar de Beroepswet niet. Daarbij is hooger beroep toegelaten; hier is de beslissing einduitspraak.

Men zal zodoende komen tot een toestand, dat de Maatschappijen het niet vol kunnen houden en de Staat de exploitatie moet overnemen, met het gevolg, dat deze over zijn ambtenaren weinig meer te zeggen zal hebben.

Daar de tegenwoordige regeling voorloopig is, wenschte men ook met het oog op de definitieve regeling hierop te wijzen.

Naar aanleiding van deze opmerkingen werd door sommige leden gevraagd, of het niet beter zou zijn de wet zelve te herzien.

Arbeiderstreinen en werkmanskaarten.

Naar aanleiding van de opmerking in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer, dat het opmerkelijke verschijnsel zich voordoet, dat de groote meerderheid van de werkliedenkaarten, althans bij de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij, wordt gebruikt om te reizen van eene grootere, ten aanzien van woninghuur in het algemeen dus duurder plaats, naar eene kleinere, goedkoopere, werd de aandacht er op gevestigd, dat de treinenloop in de richting der groote steden, met name Amsterdam en Rotterdam, van dien aard is, dat het den arbeider, die zijn werk in een dier steden heeft, vrijwel onmogelijk wordt gemaakt zich in een der nabijgelegen, goedkoopere plaatsen te vestigen. Zooals in het eerste nummer van den nieuwen jaargang van het *Katholiek Sociaal Weekblad* wordt aangetoond, kunnen de buitenwonende werklieden de bovengenoemde steden per trein niet bijtijds bereiken om zich naar hun werk te begeven. Wordt hier tegenover opgemerkt, dat het laten loopen van vroege arbeiderstreinen, in verband met de uitsluiting van nachtdienst op onze spoorwegen, niet dan met groote moeite en kosten gepaard zou kunnen gaan, zoo werd de vraag geopperd, of het niet mogelijk zou zijn eenige personenwagens aan goederentreinen aan te haken en aldus in deze behoefte te voorzien.

Stations en halten.

Algemeen werd de wensch uitgesproken, dat voortaan bij het stichten of vernieuwen van stationsgebouwen gepaste zuinigheid mocht worden betracht en aan de veelal kostbare eischen van aesthetiek niet te zeer de voorrang zou worden toegekend boven die van eene doelmatige inrichting.

De klacht, dat het stationsgebouw te Winsum te klein is, werd ondersteund. Men achtte het gewenscht, dat daarin verbetering wordt gebracht.

Dienstregeling

Klachten werden geuit over het dikwijls te laat komen van treinen en over de slechte verwarming in de treinen, speciaal die van den Haag en Gouda naar Utrecht. Hiertegenover werd evenwel opgemerkt, dat over het algemeen de verwarming der treinen tegenwoordig weinig te wenschen overlaat.

Nieuwe lijnen.

Met belangstelling was vernomen, dat het wetsontwerp tot verklaring van het algemeen nut der onteigening ten behoeve van den elektrischen spoorweg van Rotterdam naar 's Gravenhage en Scheveningen het Departement heeft verlaten.

Dat de spoorweg den Leidschen straatweg à niveau zal kruisen werd bedenkelijk geacht, zoowel om het gevaar, als om de groote kosten die latere verandering noodzakelijk medebrengen zal.

Men achtte het toch niet twijfelachtig, dat later ter plaatse een viaduct zal moeten worden gemaakt en meende, dat het daarom de voorkeur zou verdienen den spoorweg althans tot voorbij den Leidschen straatweg op de hoogte te houden, die hij moet hebben waar hij de Hollandsche spoorbaan verlaat.

Men sprak derhalve zijn leedwezen uit over de door den Minister genomen beslissing.

2. Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs betreff. hoofdst. IX der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1904.

Aanleg van stoomtramwegen.

De Minister heeft het bezwaar gemaakt, dat het plan voor stoomtramwegen in de provincie Groningen te groot is, hij wenschte dat het meer beperkt werd voorgedragen om langzamerhand tot uitbreiding over te gaan. Hiertegenover werd opgemerkt, dat de stand der zaak deze is, dat voor twee lijnen de noodige stukken voor concessie aan Gedeputeerde Staten zijn overgelegd en tevens verzocht is voor de drie andere lijnen voorloopige concessie te geven, omdat het te lang zou ophouden te wachten tot ook daarvoor alle stukken gereed zijn. Tevens is ook voor de eerste twee lijnen subsidie van de Provinciale Staten gevraagd en zelfs voor een reeds verleend.

Door een der leden wordt gevraagd of de Minister niet genegen zou zijn te bevorderen, dat de tramlijn Nunspeet—Hattum alvast worde aangelegd in afwachting van den afloop der onderhandelingen omtrent de verbinding van Wezep naar Kampen. Hiermee zou een geheele streek worden gebaat.

In de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer wordt door den Minister verklaard dat het bevorderen van de toekenning van eene rijk-bijdrage voor den aanleg van een net van spoorwegen in den Haarlemmermeer en omgeving eerst zal kunnen plaats hebben, nadat gebleken zal zijn, dat nevens de reeds vroeger gevoteerde bijdrage van de provincie Zuidholland en de f 500 000 door Noordholland toegestaan ook de overige belanghebbende besturen voldoende bijdragen hebben toegezegd. Gaarne vernam men van den Minister in welk stadium deze zaak thans verkeert.

Brug bij Westervoort

De trage uitvoering van dit werk en de buitensporige kosten voor de woningen van den ingenieur en het personeel vonden in enkele afdeelingen evenals in de Tweede Kamer afkeuring.

Viaduct te Amsterdam.

Dat de Minister de reparatie uitstelt, werd bedenkelijk geacht, want de tegenwoordige toestand is ongunstig.

IVde AFDEELING.

Zeewaardigheid van schepen.

Op eene zoo spoedig mogelijke invoering van toezicht van Rijksweg op de zeewaardigheid der schepen werd, met het oog op de belangen der bemanning, welke zich dikwijls gesteld ziet voor de keuze van met een min betrouwbaar vaartuig uit te zeilen of haar broodwinning te verliezen, met nadruk aangedrongen.

Staatsmijndienst.

Volgens de Memorie van Toelichting is onder art. 175 een bedrag begrepen van f 22 500 voor eene steenbakkerij. Door een der leden werd het vreemd gevonden, dat de mijn een steenbakkerij noodig zou hebben en de steenen niet van de particuliere industrie kunnen worden betrokken.

Ambtenaars- en arbeiderswoningen.

Blijkens de Memorie van Antwoord worden de kosten voor het bouwen van woningen geraamd op f 5600 voor eene woning voor den hoofdopzichter, f 4400 voor een opzichter en f 2800 voor een arbeider. Ook deze ramingen werden overdreven geacht. Leden, die zelf dergelijke woningen hadden doen bouwen, beweerden, dat bij den tegenwoordigen prijs van materialen zeer doelmatige en aan billijke eischen beantwoordende arbeiderswoningen voor f 1200 à f 1400 konden worden gesticht.

Opsporen van delfstoffen.

In een der afdeelingen werd geconstateerd, dat tusschen de Staten-Generaal en de Regeering blijkbaar een misverstand heeft bestaan omtrent de kosten voor de exploratie van gronden vereischt.

Van een andere zijde werd opgemerkt, dat de debatten over het ontwerp van wet betreffende de opsporing van delfstoffen de verwachting hadden doen rijzen, dat op deze begroting een crediet zou worden uitgetrokken voor vergoeding van ontnomen of vervallen exploratierecht. Dit is intusschen niet geschied. Gevraagd werd naar aanleiding hiervan of de bedoeling der Regeering in deze onjuist was opgevat.

Blijkens de Memorie van Toelichting zal aan het hoofd van het exploratiewerk een ingenieur-directeur worden geplaatst met standplaats te 's Gravenhage. Naar aanleiding hiervan werd gevraagd, waarom deze ambtenaar in 's Gravenhage moet wonen. Men meende, dat hij alleen ter plaatse zelf de leiding van het werk zou kunnen voeren, terwijl het mede voor de bewerking der uitkomsten van het onderzoek van belang zou zijn, dat alle stukken niet behoeven te worden opgezonden. Ook werd betoogd, dat, wanneer de ingenieur-directeur ter plaatse van de opsporingen aanwezig was, dit tot besparing op het personeel aanleiding zou geven.

Stoomwezen.

In een der afdeelingen werden ten aanzien van dit punt twee opmerkingen gemaakt.

De eerste opmerking had betrekking op een zinsnede voorkomende in het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer bladz. 27, waar wordt aangedrongen op spoediger onderzoek der ketels en de meening wordt geuit, dat voor het Noorden des lands niet genoeg ingenieurs beschikbaar zijn.

Een lid, wiens aandacht hierdoor getrokken was, stelde er prijs op te verklaren, dat voor zoover zijn ervaring reikt, de ambtenaren van het stoomwezen op uitstekende wijze hunne taak vervullen en dat hem niet bekend is, dat er klachten te dien opzichte zijn te uiten, terwijl ook, wanneer een speciaal onderzoek van stoomketels moet plaats vinden, geen reden tot klagen bestaat. Dit lid onderschreef dan ook geheel de verklaring van den Minister in zijne Memorie van Antwoord.

De tweede opmerking betrof de toezegging van den Minister om te overwegen of niet een facultatief examen kan worden ingesteld voor machinisten niet werkzaam op zeeschepen (*Handelingen*, Tweede Kamer, bladz. 1238).

Een lid betoogde, dat bij de instelling van een dergelijk examen in het minst geen algemeen belang is betrokken en het daarom niet gewenscht is, dat daartoe wordt overgegaan. Hij vreesde, dat dit facultatieve examen zou leiden tot een verplicht examen.

Voor de betrekking van machinist op de groote stoomschepen is een facultatief examen ingesteld. Dit ook te doen voor de bediening van kleinere machines was zijns inziens niet gewenscht en zou vooral voor kleinere industrieelen een groote belemmering veroorzaken.

Andere leden verklaarden ten opzichte van dit onderwerp zich het uitspreken van een oordeel voor te behouden, vooral voor zooverre hierbij betrokken zijn de machinisten voor kleinere stoombooten.

Vde AFDEELING.

Jachtwet.

Enkele leden verklaarden met genoegen te hebben gezien, dat bij de Tweede Kamer een wetsontwerp is ingekomen, waarbij het gebruik van de lichtbak wordt strafbaar gesteld.

Van andere zijde werd evenwel op eene spoedige indiening eener gewijzigde Jachtwet ernstig aangedrongen. Men vond voorziening tegen het gebruik van de lichtbak niet zoo urgent als deze nadere regeling.

Ook werd de wensch geuit, dat afschaffing der heerlijke jachtrechten zal worden bevorderd, maar dit zal geschieden door middel van onteigening ten algemeenen nutte, aangezien menig eigenaar van een heerlijk jachtrecht daarvan eigenaar is geworden door dit recht voor een meer of minder groote som aan te koopen.

Afschaffing der tienden.

Verscheidene leden betuigden hunne adhaesie aan den aan-

2. Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs betreff. hoofdst. IX der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1904.

drang in de Tweede Kamer uitgeoefend om de indiening van het wetsvoorstel tot afschaffing der tienden te bespoedigen.

Landbouwonderwijs.

In een der afdelingen sprak men zijne voldoening er over uit, dat de Regeering in het ontwerp van wet tot herziening van de wet op het hooger onderwijs ook een plaats heeft ingeruimd voor een landbouwhoogeschool. Tegenwoordig gaan vele jongelieden voor hunne studiën naar Duitschland en België, daar de Rijkslandbouwschool te Wageningen beschouwd wordt als meer in het bijzonder bestemd voor de opleiding ten behoeve van Indië. De eigen exploitatie van landerijen is in de laatste jaren ten onzent zeer verminderd en toch is eigen exploitatie de beste. Dit zal veel kunnen verbeteren, wanneer ook hier te lande de gelegenheid wordt opengesteld voor hooger landbouwonderwijs; daardoor zal de landbouwstand worden opgeheven en de landbouw weer tot bloei kunnen komen.

Ontslag Lindeman.

Algemeen kon men zich vereenigen met het besluit, waartoe de Minister is gekomen. Men meende, dat een ambtenaar, die optreedt op eene wijze als deze leeraar, niet geschikt is in Staatsdienst werkzaam te zijn.

Sommige leden waren van oordeel, dat het niet noodig ware geweest zooveel lankmoedigheid te betoonen.

Andere leden vonden hierin aanleiding nogmaals te wijzen op de noodzakelijkheid eener spoedige regeling van den rechts-toestand der ambtenaren.

Bescherming nuttige diersoorten.

Met hetgeen door de Regeering in deze gedaan wordt werd instemming betuigd.

Enkele leden wenschten evenwel, dat Nederland zich zou aansluiten bij de Conventie van Parijs. Met het oog op de vele trekvogels achtten zij eene spoedige beslissing van den Minister en tegelijkertijd herziening der „Vogelenwet” gewenscht. Van andere zijde werd gewezen op de vaak tegenstrijdige belangen en de vraag gesteld, of men niet ieder land op zich zelf heeft te beschouwen.

Rijkslandbouwwinterschool te Groningen.

In een der afdelingen werd de opmerking gemaakt, dat het aantal leerlingen dezer school sedert eenige jaren zoo groot is, dat het onderwijs in het gebouw, hetwelk daarvoor wordt gebruikt, niet goed meer kan worden gegeven. De inrichting der lokalen is zeer ondoelmatig. Bovendien voldoet het gebouw niet aan de meest eenvoudige eischen van hygiëne. De wensch werd uitgesproken, dat de Minister hieraan ernstig zijn aandacht zou wijden en aangezien het landbouwonderwijs Rijkszaak is, zou overgaan tot het stichten van een geschikt gebouw.

Zuivelconsulenten.

Waar de ervaring de gunstige gevolgen heeft aangetoond van de aanstelling van een zuivelconsulent in Londen door de belanghebbenden, werd door sommige leden nogmaals aangedrongen op de wenschelijkheid van de aanstelling van Rijkswege van dergelijke consulenten in die plaatsen van het buitenland welke daarvoor het meest in aanmerking komen. Konden naar het oordeel van andere leden de bij landbouw, veeteelt en zuivelproductie betrokken belangen zeer wel aan de consuls worden toevertrouwd, zoo werd hiertegenover betoogd, dat aanstelling van specialiteiten verre de voorkeur verdient.

Paardenfokkerij.

De bewering dat keuring op cornage geen nadeelige gevolgen oplevert werd met een beroep op de vereenigingen voor paardenfokkerij en van het paardenstamboek bestreden.

Door een lid werd beweerd, dat het Rijkshengsten-veulendepôt te Bergen op Zoom zeer ongunstig werkt.

Hij maakte er een grief van, dat met uitsluiting van den landbouw de regeling wordt overgelaten aan officieren en veeartsen.

Deze bewering vond van andere zijde tegenspraak. De inrichting werd als deugdelijk geroemd, zij levert groot voordeel op aan de landbouwers, welke er zich hunne paarden tegen lager prijs dan in het buitenland kunnen aanschaffen. Wat de fokkerij aangaat werd beweerd, dat de aldaar gestationeerde officieren daarvan zeer goed op de hoogte zijn.

Daartegenover werd gewezen op de laatste paardententoonstelling in den Haag, waar de particuliere fokkers de prijzen behaalden.

De aandacht werd gevestigd op het rapport over de werking van het depôt, uitgebracht door een Commissie benoemd door de Vereeniging tot bevordering van de paardenfokkerij in Groningen. Verschillende leden hadden hiervan met belangstelling kennis genomen en bevalen de belangrijke mededeelingen daarin vervat in de ernstige overweging van den Minister aan.

Landbouwvertegenwoordiging.

In een der afdelingen betuigde men zijne ingenomenheid met de toezegging van den Minister in de Tweede Kamer gedaan, dat hij, zij het ook gewijzigd, het wetsontwerp regelende de wettelijke vertegenwoordiging van den landbouw zal handhaven.

Men betoogde, dat deze regeling zeer noodig is, aangezien de vertegenwoordiging van den landbouw, zooals die nu is geregeld, zeer gebrekkig is, vooral omdat de kleine landbouwvereenigingen en -maatschappijen niet in de gelegenheid zijn afgevaardigden te zenden naar het Nederlandsch Landbouwcmité.

Verschillende leden drongen echter er op aan, dat alleen vakmannen in de vertegenwoordiging zullen worden opgenomen. Zij meenden, dat alleen dan de politiek buiten de vertegenwoordigende colleges, welke uitsluitend over de vakbelangen zullen hebben te adviseeren, gehouden zou kunnen worden.

De vraag of ook de landeigenaars stemrecht mochten uitoefenen en verkiesbaar zouden zijn werd verschillend beantwoord. Waar eenerzijds werd beweerd, dat ook de bezitters van den grond geïnteresseerd zijn bij den landbouw, werd dit anderzijds alleen toegegeven voor zoover die bezitters tevens hun eigen gronden exploiteeren; overigens zijn hunne belangen louter van financieelen, geenszins van technischen aard.

Ook de arbeiders behoorden in een vakvertegenwoordiging niet te worden opgenomen. De werkring van een dergelijke vertegenwoordiging kon geen aanleiding geven ook deze categorie van personen op te nemen.

Door andere leden, die overigens beaamden, dat een dergelijke vertegenwoordiging vakvertegenwoordiging zou moeten zijn, werd echter ontkend, dat ooit de behoefte daaraan was gebleken. Door het particulier initiatief, door maatschappijen en vereenigingen, kan voldoende ten behoeve van de ontwikkeling van den landbouw gedaan worden en is dit ook gedaan. Waar landbouwbelangen door het Rijk behartigd moeten worden, kan daartoe zeer goed door de Volksvertegenwoordiging worden medegewerkt. Een afzonderlijke landbouwvertegenwoordiging had evenmin reden van bestaan als een afzonderlijke handels- of nijverheidsvertegenwoordiging. Zij vreesden, dat een dergelijke instelling slechts klassenstrijd, welke op ander gebied reeds te veel op den voorgrond wordt gesteld, in de hand zou werken. Daartegen werd opgemerkt, dat de vertegenwoordiging van handel en nijverheid door de Kamers van koophandel en fabrieken nuttig werkt.

De leden welke de landbouwvertegenwoordiging alleen door vakmannen bepleitten wezen er op, dat waar de Regeering behoefte heeft aan inlichtingen betreffende de landbouwbelangen in ruimeren zin, zooals voor het sluiten van handelstractaten, speciale commissiën zouden kunnen worden benoemd.

Vide AFDEELING.**Port van brieven en couranten.**

Bezwaar werd geopperd tegen het heffen van tweeërlei briefport, bijv. van 5 en 3 cent in dezelfde gemeente en tegen de vaak hoge bestelloonen voor postbestellingen met spoedbezorging ten platte lande, waarvoor somtijds 65 cts. en f 1 wordt gevorderd. Men veronderstelde daarbij aan willekeurige toepassing der wet te moeten denken.

2. Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs betreff. hoofdstuk X der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1904.

Dit werd van andere zijde niet toegegeven. De heffing steunt op de wet, welke voorschrijft 3 cent voor bestellingen voor enkelvoudig briefport binnen den postkring gelegen en 5 cent voor bestellingen welke door een ander postkantoor worden gedaan. Voor hoog bestelloon kon men zich vrijwaren door bij de afzending vooruit het maximum van 50 cent te betalen.

Zondagsrust.

Terwijl niet weinig leden de hoop uitspraken, dat geen verdere maatregelen tot beperking van dienstverrichting op Zondag van Regeeringswege zouden worden genomen en oordeelden, dat men in die richting reeds ver genoeg was gegaan, gaven anderen als hun gevoelen te kennen, dat ook van Staatswege eerbiediging van de Zondagsrust in den meest uitgestreken zin moest worden bevorderd. Men vertrouwde, dat de Regeering in deze wijsheid met godsdienstzin zou weten te vereenigen.

Dienstregeling

De opmerking werd in een der afdelingen gemaakt, dat de dienstregeling soms zeer te wenschen overlaat, zoodat het voorkomt, dat, niettegenstaande plaatsen dicht bij elkaar gelegen zijn, het tweemaal 24 uren duurt eer brieven enz. van de eene naar de andere plaats verzonden den geadresseerde bereiken.

Postkantoor te Amsterdam.

Geklaagd werd over het postkantoor te Amsterdam, dat te klein en zeer ongeriefelijk is. De vraag werd gedaan of niet meer gebruik gemaakt zou kunnen worden van de bijkantoren, o. a. door aldaar aangeteekende stukken afhaalbaar te stellen, wat dan op de kennisgevingen zou moeten worden aangeduid.

Telegraphie en telephonie.

In een der afdelingen werd er op gewezen, hoe gebrekkig in sommige gedeelten van het land nog de gelegenheid is om spoedeischende berichten te verzenden of te ontvangen. Telegraafbureaux zijn vaak op uren afstands verwijderd. Met het oog hierop werd gevraagd of niet meer telefonische verbindingen kunnen worden aangelegd, waardoor ook telegrammen zouden kunnen worden overgemaakt.

Aldus vastgesteld den 18den Januari 1904.

VAN VELZEN.
VAN WELDEREN RENGERS.
VAN ASCH VAN WIJCK.
DOJES.
HOVY.

EINDVERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS
over het ontwerp van wet tot verhooging van het IXde
hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1904.
(75)

Van verschillende zijden werd den Minister dank betuigd voor de bespoediging van de verbetering van het Noordzeekanaal. Men drong er op aan, dat de bovenbouw van de nieuwe spoorbrug aan de Hem zoo tijdig zou worden aanbesteed, dat, wanneer de onderbouw gereed is, niet behoeft gewacht te worden.

Aldus vastgesteld den 18den Januari 1904.

VAN VELZEN.
VAN WELDEREN RENGERS.
VAN ASCH VAN WIJCK.
DOJES.
HOVY.

VOORLOOPIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS over het ontwerp van wet tot vaststelling van het Xde hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1904. (2)

Het afdelingsonderzoek van dit ontwerp van wet gaf aanleiding tot de volgende beschouwingen en opmerkingen.

In een der afdelingen werd de aandacht er op gevestigd, dat het eindcijfer der begroting ruim 6 miljoen gulden bedraagt. Hierin is begrepen het renteloos voorschot aan Nederlandsch Oost-Indië en de kosten van het Departement. De overige uitgaven betreffen Suriname en Curaçao en omvatten niet alleen de bijdragen in de kosten van de huishouding dezer koloniën, maar bovendien tal van andere uitgaven, die dus niet op de koloniale begrotingen voorkomen. Die koloniën kosten dus veel meer dan de bijdragen en men krijgt alzoo een verkeerden indruk. Zou het daarom niet beter zijn, zoo werd gevraagd, ook die posten op de koloniale begrotingen te brengen en onder hoofdstuk X alleen als bijdragen te vermelden hetgeen tot sluiting van die begrotingen noodig is. Voor Oost-Indië is in dit opzicht de zaak veel zuiverder geregeld.

Verder werd nog de volgende opmerking gemaakt.

In de Indische begroting komt voor een bedrag van f 3 861 000 als aandeel van de geldmiddelen van Nederlandsch-Indië in de uitgaven wegens rente en aflossing van 3 pct. rentegevende Nationale Schuld (Uitgaven in Nederland, uitgewerkte en toelichtende staat, art. 9 a). Die som komt ook voor als ontvangst in de raming der middelen voor het dienstjaar 1904. Het bedrag echter, dat als aandeel van de geldmiddelen van Nederlandsch-Indië in de uitgaven wegens uitgifte of beleening van bewijzen van vlottende schuld t. a. p., art. 9 b, op f 740 000 wordt geraamd, is in de raming van de middelen voor *memorie* vermeld.

De toelichting daarvan gegeven onder letter O van de Memorie van Toelichting bij het ontwerp der Middelenwet, dat niet te bepalen is, hoeveel gedurende het jaar 1904 ten behoeve van de Indische geldmiddelen voor vlottende schuld zal moeten worden uitgegeven, zou evenwel ten gevolge moeten hebben gehad, dat ook onder de uitgaven in Nederland van de Indische begroting in plaats van f 740 000 te ramen, de post *pro memorie* zou moeten zijn uitgetrokken. Nu dit niet is geschied moest in de raming van de middelen voor Nederland ook het bedrag genoemd zijn.

Ook merkte men op, dat in art. 4 van de Middelenwet geen rekening wordt gehouden met het aandeel van Indië in het bedrag van f 12 000 000 toegestaan voor de uitgifte van schatkistbiljetten en promessen of de beleening daarvan.

Aldus vastgesteld den 18den Januari 1904.

VAN VELZEN.
VAN WELDEREN RENGERS.
VAN ASCH VAN WIJCK.
DOJES.
HOVY.

EINDVERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS
over het ontwerp van wet tot definitieve vaststelling van de koloniale huishoudelijke begroting van Suriname voor het dienstjaar 1904. (86)

Het afdelingsonderzoek van dit wetsontwerp gaf geen aanleiding tot opmerkingen.

Aldus vastgesteld den 18den Januari 1904.

VAN VELZEN.
VAN WELDEREN RENGERS.
VAN ASCH VAN WIJCK.
DOJES.
HOVY.